

Sygn. akt III AUa 2259/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Szybka

Sędziowie: del. SSO Magdalena Marczyńska

SSA Anna Rodak (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 listopada 2016 r. w Ł.

sprawy **T. W. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w Ł.**

o zwrot nienależnie pobranej renty

na skutek apelacji T. W. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu

z dnia 28 października 2015 r. sygn. akt IV U 646/15

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 2259/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 kwietnia 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. odmówił uchylenia decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. i ustalenia na nowo wysokości zobowiązania; odmówił wszczęcia postępowania w sprawie uchylenia się od skutków prawnych umowy o rozłożenie należności na raty.

W odwołaniu od powyższej decyzji, pełnomocnik T. W. (1) podkreślił, iż ZUS nie był w stanie racjonalnie wyjaśnić, dlaczego zobowiązanie wnioskodawczyni nie zmniejszyło się, jeżeli początkowo należna do spłaty kwota wynosiła 44.000 zł, zobowiązana spłaciła około 40.000 zł a do zapłaty pozostała wciąż kwota 43.000 zł. W ocenie skarżącego nie można podzielić stanowiska organu rentowego, że w niniejszej sprawie nie ma zastosowania art. 86 k.c., skoro przepis ten ma zastosowanie w stosunku do umów, którą jest przecież każdy z zawieranych z T. W. (1) układów ratalnych. Zdaniem pełnomocnika skarżącej Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie respektuje także pkt 5 wyroku Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli w sprawie II K 85/07, gdyż w orzeczeniu tym nakazano zwrócić T. W. (1) kwotę 44.000 zł, obejmującą nie tylko należność główną ale i odsetki; tymczasem organ rentowy pobierał w sprawie nie tylko zawyżone odsetki, ale i odsetki od odsetek.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 października 2015 roku Sąd Okręgowy w Sieradzu oddalił odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. z dnia 30 kwietnia 2015 r.; odrzucił odwołanie od zawiadomienia

z dnia 8 maja 2015 r. oraz zasądził od T. W. (2) na rzecz organu rentowego kwotę 60 zł. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższe orzeczenie poprzedziły następujące ustalenia faktyczne:

Decyzją z dnia 27 kwietnia 2007 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł., zobowiązał T. W. (1) do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2000 r. do 31 stycznia 2003 r. w łącznej kwocie 30.443,96 zł i odsetek za okres od 22 lutego 2000 r. do 27 kwietnia 2007 r. w kwocie 25.499,06 zł. W uzasadnieniu decyzji wskazano, iż T. W. (1) pobrała nienależnie świadczenia za okres od 1 lutego 2000 r. do 31 stycznia 2003 r. w kwocie 30.443,96 zł., natomiast na poczet nienależnie pobranych świadczeń i odsetek została zaliczona kwota 3.000 zł; łączna należność w kwocie 52.943,02 zł winna być zwrócona w terminie 1 miesiąca od otrzymania decyzji. W formie załącznika do decyzji przedstawiono informację o nienależnie wypłaconych świadczeniach, stwierdzającą saldo na dzień 27 kwietnia 2007 r. obejmujące nienależnie wypłacone świadczenia z funduszu rentowego w kwocie 27.443,96 zł. oraz odsetki w wysokości 25.499,06 zł. Decyzja, zawierająca pouczenie o prawie odwołania się do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, została doręczona T. W. (1) w dniu 7 maja 2007 r.

W dniu 4 czerwca 2007 r. T. W. (1) złożyła w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wniosek o rozłożenie należności w kwocie 52.943,02 zł. na raty. W dniu 14 sierpnia 2007 r. między T. W. (1) a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. została zawarta umowa nr (...) o rozłożenie na raty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń. Stosownie do § 2 tej umowy wierzyciel rozłożył na raty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń wg. stanu na dzień 03.06.2007 r. w ogólnej kwocie 52.943,02 zł, w tym kwotę nienależnie pobranych świadczeń w wysokości 27.443,96 zł. oraz kwotę odsetek ustawowych w wysokości 25.499,06 zł. Dłużnik zobowiązał się do opłacania poszczególnych rat należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w terminach wynikających z harmonogramu spłat.

Prawomocnym wyrokiem wydanym w dniu 12 czerwca 2007 r. w sprawie II K 85/07 Sąd Rejonowy w Zduńskiej Woli na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązał T. W. (1) do naprawienia w okresie próby (wynoszącym 5 lat) wyrządzonej szkody poprzez zapłatę na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwoty 44.228,22 zł.

Decyzją wydana w dniu 18 marca 2008 r. Prezydent Miasta Z. rozłożył T. W. (1) kwotę nienależnie pobranych świadczeń w wysokości 10.053,08 zł., wynikającą z decyzji z dnia 31.12.2007 r. wraz z ustawowymi odsetkami na 68 rat począwszy od 01.04.2008 r.

Na skutek złożenia przez T. W. (1) wniosku o zmianę warunków umowy nr (...) z dnia 14 sierpnia 2007 r., w dniu 27 września 2010 r. strony zawarły aneks do umowy nr (...) na mocy, którego wierzyciel rozłożył na raty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń na okres 30 miesięcy wg. stanu na dzień 3.06.2007 r. w kwocie 18.000 zł.; pozostała kwota miała podlegać analizie po złożeniu kolejnego wniosku.

W zaświadczeniu wydanym na wniosek T. W. (1) w dniu 17 kwietnia 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych poinformował, iż zainteresowana uregulowała należności z tytułu nienależnie pobranego świadczenia z funduszu rentowego w łącznej wysokości 15.300 zł.

W dniu 29 stycznia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wystosował do T. W. (1) zawiadomienie, iż umowa nr (...) z dnia 14.08.2007 r. o rozłożeniu na raty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń przestała obowiązywać z dniem 11 grudnia 2012 r. na skutek niedotrzymania warunków wynikających z § 7 pkt 1 umowy ratalnej, tj. nieopłaceniem trzech kolejnych rat. Data rozwiązania umowy ratalnej została następnie sprostowana na dzień 11 stycznia 2013 r. pismem organu rentowego z 5 marca 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych poinformował jednocześnie, iż na koncie T. W. (1) figuruje zadłużenie w kwotach: - 17.328,47 zł. jako należności głównej z tytułu nienależnie pobranego świadczenia; - 13.189,25 zł. jako odsetek rozliczonych do dnia wydania decyzji; - 12.535,61 zł. jako przypisanych i rozliczonych odsetek od należności głównej. W piśmie tym wskazano, iż łącznie do zapłaty na dzień 25 stycznia 2013 r. pozostaje kwota 43.053,33 zł plus dalsze odsetki do dnia zapłaty łącznie.

Ostatnia już umowa o rozłożenie na raty płatności należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń została zawarta między stronami w dniu 23 maja 2013 r. i oznaczona nr (...). Umową objęto należności do kwoty 9.600 zł, które miały być spłacane zgodnie ze stanowiącym załącznik do umowy harmonogramem.

W dniu 31 marca 2015 r. pełnomocnik T. W. (1) złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wniosek o: zaliczenie kwot wpłaconych przez wnioskodawczynię w dotychczasowej wysokości 36.000 zł wg. stanu na koniec marca 2015 r. tytułem nienależnie pobranego świadczenia – na poczet kwoty 44.228,22 zł, określonej w pkt 5 wyroku Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli z dnia 12.06.2007 r. w sprawie II K 85/07; obniżenie ww. kwoty 44.228,22 zł. o kwotę 10.053,08 zł. określoną decyzją Prezydenta Miasta Z. z dnia 31 grudnia 2007 r. wydaną w przedmiocie nienależnie pobranych zasiłków pielęgnacyjnych, gdyż jak wynika z pisma z dnia 13 czerwca 2007 r. ZUS przekazał do Urzędu Miasta dokumentację dotyczącą zasiłku pielęgnacyjnego, ale nie obniżył żądanych przez siebie kwot o kwotę przypisaną T. W. (1) z tytułu zasiłku pielęgnacyjnego; odstąpienia od pobierania odsetek od nienależnie pobranego świadczenia, przypisanych na skutek błędu organu rentowego: decyzją z dnia 27 kwietnia 2007 r., umową dotyczącą układu ratalnego nr (...) z dnia 14 sierpnia 2007 r., aneksem do tej umowy z dnia 27 września 2010 r., umową nr (...) z dnia 23 maja 2013 r. We wniosku zaznaczono, że wyrok SR w Zduńskiej Woli w sprawie II K 85/07 nic nie mówi o konieczności zapłaty odsetek a ZUS ma obowiązek naliczać odsetki wg. zasad prawa cywilnego, zgodnie z którymi odsetki przedawniają się w cyklach 3-letnich, zatem w odniesieniu do T. W. (1) odsetki od nienależnie pobranego świadczenia okresowego, którego ostatni cykl przypadł w styczniu 2003 r. przedawniły się z upływem stycznia 2006 r., przez co nie mogły być przypisane decyzją z 27 kwietnia 2007 r.; uwzględnienie w imieniu T. W. (1) na podstawie art. 86 k.c. oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych podpisania: § 3 umowy dotyczącej układu ratalnego nr (...) z dnia 14 sierpnia 2007 r.; § 3 aneksu do tej umowy z dnia 27 września 2010 r.; § 3 umowy nr (...) z dnia 23 maja 2013 r. w takim zakresie, w jakim dotyczy to naliczonych w § 2 odsetek, których ZUS nie powinien naliczać; uchylenie decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. jako naruszającej zasadę *ne bis in idem* i sprzecznej z treścią wyroku SR w Zduńskiej Woli z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie II K 85/07; odstąpienie od praktyki powiększania długu T. W. (1) na skutek nadużycia art. 84 ust.8a i 8 c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Pełnomocnik wnioskodawczyni wskazał, iż T. W. (1) spłaciła prawie 40.000 zł. a ZUS nadal żąda do spłaty ponad 43.000 zł; taka kwota zaległości mogłaby powstać zaś tylko wówczas, gdyby T. W. (1) nic nie spłacała; ustalenie, że zobowiązanie T. W. (1) z tytułu nienależnie pobranego świadczenia, którego dotyczył wyrok SR w Zduńskiej Woli w sprawie II K 85/07 zostało w całości uregulowane.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w dniu 30 kwietnia 2015 r. wydał zaskarżoną decyzję o odmowie uchylenia decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. i ustalenia na nowo wysokości zobowiązania oraz o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie uchylenia się od skutków prawnych umowy o rozłożenie należności na raty.

W dniu 8 maja 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wystosował do T. W. (1) zawiadomienie o rozwiązaniu umowy o udzieleniu ulgi zawartej w dniu 23 maja 2013 r. z uwagi na niewywiązywanie się z warunków zawartych w § 7 pkt 1 umowy. W zawiadomieniu została zawarta informacja, iż do uregulowania pozostała kwota należności głównej w wysokości 13.128,99 zł. oraz należne odsetki liczone do dnia zapłaty jak też stwierdzenie, iż należność jest natychmiast wymagalna i podlega ściąganiu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji

W świetle powyższych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji wskazał, iż wniosek odwołującej o uchylenie decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. jako naruszającej zasadę *ne bis in idem* i sprzecznej z treścią orzeczenia sądu karnego, nie zasługiwał na uwzględnienie.

Sąd dzielając argumentację zawartą w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2013 r. w sprawie III UK 49/12 LEX nr 1318423 wskazał, iż w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, których przedmiotem jest żądanie strony zmierzające do stwierdzenia nieważności decyzji, znajduje odpowiednie zastosowanie art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który w sposób szeroki definiuje zakres indywidualnych spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których Zakład obowiązany jest wydać decyzję. Trzeba jednak mieć na względzie, iż w postępowaniu przed sądem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zastosowanie znajdują przepisy

kodeksu postępowania cywilnego, a nie przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, w związku z czym nie ma możliwości badania w świetle przepisów tego kodeksu prawidłowości wydanej przez organ rentowy decyzji. Sąd ubezpieczeń społecznych - jako sąd powszechny - może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Stwierdzenie takiej wady następuje jednak tylko dla celów postępowania cywilnego i ze skutkami dla tego tylko postępowania. Podniesiony przez skarżącą w odwołaniu zarzut sprzeczności decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. z treścią wyroku SR w Zduńskiej Woli w sprawie II K 85/07 do takich wad nie należy. Decyzja ta została bowiem wydana w oparciu o materialnoprawną podstawę, wynikającą z art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Umocowanie organu rentowego do wydania tej treści decyzji w żadnej mierze nie było uwarunkowane wydaniem skazującego wyroku karnego wobec zobowiązanej; bez znaczenia dla zakresu przedmiotowego decyzji byłoby również wydanie wyroku uniewinniającego bądź umarzającego postępowanie. Sąd wskazał, iż brak jest podstaw do przyjęcia, iż określona w wyroku karnym kwota, jaką oskarżona winna była zapłacić organowi rentowemu tytułem naprawienia szkody, w jakiegokolwiek formie determinuje wysokość kwoty nienależnego świadczenia, do zwrotu którego T. W. (1) została zobowiązana decyzją z dnia 27 kwietnia 2007 r. Zgodnie bowiem z treścią art. 72 § 2 k.k., nałożone na skazanego obowiązki związane z naprawieniem szkody, jeżeli mają charakter świadczenia pieniężnego, stanowią tytuł egzekucyjny, a w razie ich niewykonania, stosownie do treści art. 72 § 2 k.k., stanowią podstawę do zarządzenia wykonania orzeczonej kary. Wykonalność zobowiązania do naprawienia szkody, orzeczonej na podstawie art. 72 § 2 k.k., następuje z zaistnieniem terminu wykazanego w wyroku przez Sąd, co stanowi wyjątek od zasady, że orzeczenie staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia. Dopiero z chwilą upływu terminu oznaczonego przez Sąd, pokrzywdzony może wystąpić o nadanie klauzuli wykonalności i egzekwować zasądzone świadczenie. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w razie niezapłacenia, przez T. W. (1), choćby części świadczenia pieniężnego, określonego w wyroku w sprawie II K 85/07, po upływie okresu próby, byłby uprawniony do wystąpienia o nadanie klauzuli wykonalności temu tytułowi i w efekcie do złożenia wniosku egzekucyjnego. Zatem kwestie związane z realizacją przez T. W. (1) obowiązku naprawienia szkody, nałożonego wyrokiem sądu karnego i zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, określonych decyzją z dnia 27 kwietnia 2007 r., są całkowicie od siebie niezależne zarówno co do wysokości każdego z zobowiązań jak i sposobu jego realizacji. Okoliczność, że dana należność zapłacona przez T. W. (1), na rzecz ZUS, mogłaby być zaliczana jednocześnie jako realizacja obowiązku naprawienia szkody i zwrotu nienależnego świadczenia, może mieć znaczenie tylko w aspekcie dokonywania rozliczeń z każdego z tych tytułów egzekucyjnych.

W konkluzji powyższych rozważań, Sąd Okręgowy uznał, iż decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 kwietnia 2007 r. nie jest dotknięta tego typu wadami formalnymi, które mogłyby prowadzić do stwierdzenia jej nieważności.

Za bezzasadny Sąd Okręgowy, uznał zarzut odwołującej, iż organ rentowy, wydając zaskarżoną decyzję nie uwzględnił nowych okoliczności i dowodów, jakie zaistniały jeszcze przed jej wydaniem, a które mają wpływ na określone w tej decyzji zobowiązanie T. W. (1) tj., iż kwota jaką miała zapłacić T. W. (1) tytułem zwrotu nienależnego świadczenia, nie powinna zawierać odsetek od nienależnie pobranych świadczeń, gdyż obowiązek naprawienia szkody, wynikający z pkt 5 wyroku sądu karnego nie zawiera w swej treści spełnienia świadczenia wraz z odsetkami oraz decyzji wydanej przez organ administracji (Prezydenta Miasta Z.) w dniu 31 grudnia 2007 r., dotyczącej nienależnie pobranego świadczenia – zasiłku pielęgnacyjnego, który to obowiązek został wykonany przez T. W. (1), natomiast zobowiązanie to jest (przynajmniej w części) nadal przedmiotem dochodzenia przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w ramach należności określonych w decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r.

Sąd wskazał, iż wniosek "o wznowienie postępowania" w indywidualnej sprawie zakończonej uprzednio prawomocną decyzją organu rentowego (art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń), z powołaniem się na "nowe okoliczności faktyczne lub nowe dowody istniejące w dniu wydania decyzji", podlega rozpoznaniu w trybie przewidzianym w art. 83a ust. 1 lub 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Wystarczającą przesłanką zastosowania art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest wskazanie przez stronę przyczyn "wznowienia" odpowiadających podstawom ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania wymienionym w tym przepisie. Artykuł 83a ust. 1 ustawy o

systemie ubezpieczeń społecznych nie określa granic czasowych wydania decyzji w przedmiocie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją organu rentowego, co oznacza, że może ona być wydana w każdym czasie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki wskazane w tym przepisie (tak SN w wyroku z dnia 6 czerwca 2013 r. II UK 343/12 LEX nr 1408684). Biorąc pod uwagę same tylko ramy czasowe poszczególnych decyzji i orzeczeń: 27 kwietnia 2007 r. – decyzja ZUS w przedmiocie obowiązku nienależnie pobranych świadczeń z funduszu rentowego, 12 czerwca 2007 r. – ogłoszenie wyroku w sprawie II K 85/07, 31 grudnia 2007 r. – decyzja Prezydenta Miasta Z. o zwrocie nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego, to nie sposób byłoby przyjąć, iż zarówno wspomniany wyrok czy też decyzja administracyjna stanowią okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r., mające wpływ na zobowiązanie T. W. (1). Dodatkowo brak jest jakichkolwiek przesłanek uzasadniających założenie pełnomocnika skarżącej, iż orzeczona w wyroku karnym kwota, jaką T. W. (1) winna zapłacić Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, tytułem naprawienia szkody, jest wiążąca dla organu rentowego, w zakresie ustalenia kwoty, do zwrotu której ubezpieczona została zobowiązana prawomocną decyzją z dnia 27 kwietnia 2007 r. Brak jest również podstaw do przyjęcia, że w skład kwoty nienależnego świadczenia, określonego w decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. wchodziły sumy, wynikające z decyzji Prezydenta Miasta Z. z dnia 31 grudnia 2007 r. o zwrocie nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego. Bowiem jak wynika z załącznika nr 4 do decyzji ZUS z dnia 27 kwietnia 2007 r., zakresem przedmiotowym tej decyzji objęte były nienależnie wypłacone świadczenia z funduszu rentowego wraz z odsetkami, nie zaś zasiłki pielęgnacyjne.

Sąd Okręgowy wskazał, iż nie podlega także uwzględnieniu odwołanie, w zakresie, w jakim pełnomocnik skarżący domaga się uwzględnienia, iż T. W. (1) na podstawie art. 86 k.c. uchyla się od skutków prawnych, wymienionych w odwołaniu, umów o rozłożeniu należności na raty wraz z odsetkami. Organ rentowy w zaskarżonej decyzji odmówił wszczęcia postępowania w sprawie uchylenia się od skutków prawnych tych umów. Zajęte w tym zakresie stanowisko Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy uznać za prawidłowe. Stosownie do art. 84 ust. 8b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, rozłożenie na raty kwot należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń albo odroczenie terminu ich płatności następuje w formie umowy. Stosując analogię do wykładni przepisu art. 29 cyt. ustawy zasadnym jest przyjęcie założenia, iż o rozłożeniu na raty terminu płatności należności decyduje umowa zawierana z ZUS, która jest wyłączona spod kontroli sądu, ale taka sama forma nie została zastrzeżona do odmowy rozłożenia należności na raty. Kiedy zatem ZUS odmawia stronie ulgi, jest zobowiązany do wydania decyzji administracyjnej i poprzedzenia jej postępowaniem administracyjnym w oparciu o przepisy k.p.a. W konsekwencji organ rentowy nie jest umocowany do wydawania decyzji w sprawach, które mogą zostać wyłącznie uregulowane w drodze umowy z ubezpieczonym (por. wyrok SA w Katowicach z dnia 10 czerwca 2014 r. III AUa 1599/13 LEX nr 1488623).

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie od decyzji ZUS z dnia 30 kwietnia 2015 r.

Odnosząc się do odwołania określonego jako „odwołanie od decyzji z dnia 8 maja 2015 r. o rozwiązaniu umowy o udzieleniu ulgi”, Sąd podniósł, iż w dniu 8 maja 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. wystosował do T. W. (1) „zawiadomienie o rozwiązaniu umowy o udzieleniu ulgi”. Zgodnie zaś z dyspozycją art. 477⁹ § 1 k.p.c. odwołanie od decyzji organów rentowych wnosi się na piśmie do organu, który wydał decyzje, lub do protokołu sporządzonego przez ten organ, w terminie miesiąca od doręczenia odpisu decyzji. Jak wynika z treści art. 199 §1 pkt 1 k.p.c. Sąd odrzuci pozew jeśli droga sądowa jest niedopuszczalna. W świetle przytoczonych przepisów należy wyraźnie podkreślić, iż obowiązujące przepisy prawa, nie konstytuują prawa wnoszenia odwołania, od zawiadomienia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Odwołanie jest środkiem prawnym, które przysługuje wyłącznie od decyzji. Tym samym Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do badania legalności zawiadomień, wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W związku z powyższym, mając na uwadze treść art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z 477⁹ § 1 k.p.c. Sąd odrzucił odwołanie ubezpieczonej w zakresie odwołania wniesionego od zawiadomienia z dnia 8 maja 2015 r., uznając je za niedopuszczalne.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., ustalając wysokość kosztów zastępstwa prawnego pełnomocnika organu rentowego w oparciu o § 11 ust.2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Powyższe orzeczenie zaskarżyła w całości apelacją T. W. (3), zarzucając naruszenie:

- art. 244 § 1 KPC w zw. z art. 11 KPC - poprzez przyjęcie, że nie jest wiążący dla Zakładu pkt. 5 wyroku Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli - II Wydział K. z dnia 12 czerwca 2007r., Sygn. akt: II K 85/07 określający wysokość zobowiązania Powódki względem Zakładu z tytułu nienależnie pobranego świadczenia na kwotę 44.228,22 zł. - do której spłaty W. została zobowiązana tytułem naprawienia szkody;

- art. 138 Ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 84 Ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – poprzez odmowę uchylenia decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. w takim zakresie, w jakim w skutkach powieliła ona pkt. 5 wyroku Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli - II Wydział K. z dnia 12 czerwca 2007 r., Sygn. akt: II K 85/07, gdyż w tym zakresie dotknięta jest ona wadą nieważności, jako wydana z rażącym naruszeniem prawa (art. 156 § 1 pkt 2 KPA). Skoro Zakład w procesie karnym żądał naprawienia szkody, to po co wydawał decyzję administracyjną żądającą zwrotu nienależnego świadczenia?;

- art. 233 § 1 KPC - poprzez przyjęcie, że decyzja Zakładu z 27 kwietnia 2007 r. nie dotyczyła kwot zasiłku pielęgnacyjnego, co skutkowało odmową obniżenia kwoty 44.228,22 zł., o której mowa w pkt. a o kwotę 10.053,08 zł. określoną decyzją Prezydenta Miasta Z. z dnia 31 grudnia 2007r., (...). (...) - (...) wydaną w przedmiocie nienależnie pobranych zasiłków pielęgnacyjnych: jak wynika z pisma z dnia 13-06-2007 r. - Zakład przekazał do Urzędu Miasta dokumentację dotyczącą zasiłku pielęgnacyjnego - ale nie obniżył żądanych przez siebie kwot o kwotę przypisaną Wnioskodawczyni z tytułu zasiłku pielęgnacyjnego;

- 477⁹ § 1 KPC w zw. z art. 379 pkt 5 KPC - poprzez przyjęcie, że nie jest możliwe uwzględnienie stanowiska Powódki wyrażonego w pkt. i - m odwołania z dnia 01 czerwca 2015 r.;

- art. 199 § 1 pkt 1 KPC w zw. z art. 477⁹ § 1 KPC - poprzez odrzucenie odwołania od decyzji z dnia 08 maja 2015 r. (określonej przez Zakład, jako zawiadomienie) w sytuacji, gdy Zakład rozwiązał umowę o udzieleniu ulgi, a zatem merytorycznie jest to decyzja - zgodnie z art. 83 § 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych;

- art. 498 § 1 KC - poprzez odmowę dokonania potrącenia i zaliczenia kwot spłaconych przez Wnioskodawczynię w dotychczasowej wysokości 36 tysięcy zł. wg stanu na koniec marca 2015 r. tytułem nienależnie pobranego świadczenia – na poczet kwoty 44.228,22 zł., o której mowa w pkt. a;

- art. 5 KC - poprzez nieuwzględnienie, że w sprawie zwrotu od Powódki nienależnie pobranych świadczeń Zakład działał na szkodę Powódki i dopuścił się nadużycia prawa.

Ponadto z ostrożności procesowej skarżąca podniosła zarzut przedawnienia roszczeń Zakładu.

Wskazując na powyższe wnioskodawczyni wniosła o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawczyni nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozstrzygnięcie Sądu I instancji jest prawidłowe. Sąd Okręgowy właściwie przeprowadził postępowanie dowodowe, w żaden sposób nie uchybiając przepisom prawa procesowego oraz dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w konsekwencji prawidłowo ustalając stan faktyczny sprawy. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia i rozważania prawne

Sądu Okręgowego, rezygnując jednocześnie z ich ponownego szczegółowego przytaczania. Sąd Apelacyjny podzielił również stan prawny wskazany, jako podstawa rozstrzygnięcia.

Rozpoznanie złożonej apelacji w ocenie Sądu Apelacyjnego rozpocząć należy od rozstrzygnięcia zasadniczej kwestii, jaką jest znaczenie wydanego przez Sąd Rejonowy w Zduńskiej Woli wyroku skazującego T. W. (2) w sprawie II K 85/07 w kontekście zwrotu nienależnie pobranych świadczeń rentowych.

Nienależne świadczenie w ujęciu prawa ubezpieczeń społecznych podlega zwrotowi tylko wówczas i w takim tylko zakresie, w jakim zwrotu wymaga prawo ubezpieczeń społecznych (W. Wójcik: Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 1965 r., II CR 123/65, OSPiKA 1966 nr 5, poz. 99; W. Warkało: Glosa do orzeczenia Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 stycznia 1956 r., III TR 244/55, OSPiKA 1957 nr 1, poz. 21). Do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia od organu ubezpieczeń społecznych wyłączone jest stosowanie przepisów prawa cywilnego o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301, z dnia 16 grudnia 2008 r., I UK 154/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 148 i z dnia 3 lutego 2010 r., I UK 210/09, Palestra 2011 nr 1-2, s. 124).

Należy zauważyć, iż w obecnie obowiązującym stanie prawnym zasadą jest zwrot nienależnie pobranych świadczeń w granicach uszczuplenia funduszy ubezpieczeń społecznych, jednak za okres nie dłuższy niż trzy lata wstecz od daty wydania decyzji zobowiązującej do ich zwrotu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2009 r., I UZP 10/09, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 96; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie może żądać zwrotu świadczeń poza okres trzyletni nie tylko w trybie regulowanym w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych, lecz także w drodze procesu cywilnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2010 r., IV CSK 201/10, uchwałę z dnia 21 maja 1984 r., III UZP 20/84, OSNCP 1985 nr 1, poz. 3, z glosą S. Płażka, Palestra 1986 nr 9). Niedopuszczalność drogi administracyjnej i sądowej dla roszczeń Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynach niedozwolonych nie stoi jednak na przeszkodzie temu, by uszczuplenie funduszy, którymi zarządza, zostało wyrównane w ramach obowiązku probacyjnego.

Obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem nie nawiązuje do zasad zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Sąd karny nie stosuje przepisów regulujących stosunki ubezpieczenia społecznego; rozstrzygając o obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem o znamionach opisanych w art. 273 § 1 w zw. z art. 271 § 1 k.k. oraz art. 286 § 1 k.k. w formie warunku probacyjnego, o którym mowa w art. 72 § 2 k.k., zobowiązuje skazanego do skompensowania szkody poniesionej przez pokrzywdzonego w wyniku przestępstwa. Podstawą materialnoprawną obowiązku naprawienia szkody jest więc art. 415 k.c., a ustalenie jej rozmiaru następuje według zasady pełnego odszkodowania określonej w art. 361 § 2 k.c. Zakres tego obowiązku wyznacza rzeczywisty rozmiar szkody, rozumianej tak, jak w prawie cywilnym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2002 r., II KKN 385/01, LEX nr 53028; z dnia 23 lipca 2009 r., V KK 124/09, LEX nr 519632 i z dnia 9 lipca 2013 r., II KK 160/13, LEX nr 1331277). Wymienione cechy wykazują, że naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym oraz zwrot nienależnie pobranych świadczeń mają różne przesłanki i różny charakter prawny oraz odmienny sposób dochodzenia. Także przedmiot zobowiązania nie jest tożsamy. Sąd karny, nakładając obowiązek naprawienia szkody, nie rozpoznaje powództwa adhezyjnego organu rentowego, więc nie kieruje się ograniczeniami dotyczącymi zwrotu nienależnych świadczeń ustanowionymi w prawie ubezpieczeń społecznych. Nic nie stoi na przeszkodzie, by w tej drodze przestępne uszczuplenie funduszy, którymi dysponuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zostało wyrównane przez sprawcę w zakresie usprawiedliwionym rozmiarem uszczerbku spowodowanego w funduszach, których dysponentem jest Zakład. Skazany ma wyrównać rzeczywistą szkodę wynikłą bezpośrednio z przestępstwa, z uwzględnieniem wszystkich jej składników i elementów, w tym odsetek, tyle że w zakresie orzeczonym przez sąd karny. Nie ma systemowych ani aksjologicznych względów przemawiających za ograniczeniem obowiązku naprawienia szkody przez sprawcę występku wyłudzenia świadczeń w sposób, w jaki ogranicza się możliwość żądania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń. Jeżeli rozmiar szkody wykracza poza wartość, której

może dochodzić Zakład Ubezpieczeń Społecznych, naprawienie szkody nakazane przez sąd karny nie ma wpływu na wypełnienie obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń; wpłata dokonana w celu uniknięcia wykonania kary nie kompensuje tego obowiązku. Inaczej mówiąc, dług wymagalny wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie zmniejsza się w wyniku wypełnienia przez sprawcę przestępstwa opisanego w art. 273 § 1 w zw. z art. 271 § 1 k.k. i art. 286 § 1 k.k. obowiązku naprawienia szkody nałożonego na podstawie art. 72 § 2 k.k. Nałożony przez sąd karny obowiązek utraciłby swój charakter, gdyby jego wypełnienie równało się uwolnieniu z długu ustalonego decyzją, który może być egzekwowany na podstawie art. 138 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Pamiętać jednocześnie należy, że wyrównanie szkody wyrządzonej przestępstwem nie jest dobrowolną spłatą długu, nie można zatem twierdzić o wymagalności obowiązku naprawienia szkody w sensie wymagalności długu jako możliwości jego dochodzenia, gdyż obowiązek ten jest egzekwowany przez wykonanie kary. Obowiązek wyrównania szkody nałożony w wyroku karnym na podstawie art. 72 § 2 k.k. zawiera wprawdzie element odszkodowawczy, jednak ma przede wszystkim charakter penalny. Możliwość jego egzekucji (art. 196 § 1 k.k.w.) nie uchyla skutku w zakresie zawieszenia kary pozbawienia wolności. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2013 r., II UK 110/13). Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy zauważyć, że realizacja przez T. W. (2) obowiązku naprawienia szkody nałożonego wyrokiem sądu karnego i zwrot nienależnie pobranych świadczeń, określonych decyzją z dnia 27 kwietnia 2007 r. są całkowicie od siebie niezależne zarówno co do wysokości każdego z tych zobowiązań i sposobu jego realizacji. Tym samym nie sposób przyjąć, iż wydanie decyzji, zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, pozostawało dotknięte jakimikolwiek wadami. W ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew twierdzeniom podniesionym przez skarżącą, nie można mówić o jakimkolwiek naruszeniu prawa procesowego czy też prawa materialnego, tym samym szereg zarzutów odnoszących się do kwestii obowiązku naprawienia szkody orzeczonego wyrokiem Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli, w powiązaniu z obowiązkiem zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, wynikającym z decyzji organu rentowego, uznać należało za bezzasadne.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia przez Sąd Okręgowy prawa procesowego w toku toczącego się postępowania tj. art. 233 § 1 k.p.c. zauważyć należy, iż okazał się on w pełni nietrafnym. Treść niniejszego zarzutu sugeruje jakoby poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia pozostawały sprzeczne z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym. Sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego zachodzi wtedy, gdy powstaje dysharmonia między materiałem zgromadzonym w sprawie, a konkluzją, do jakiej dochodzi sąd na podstawie tego materiału. Innymi słowy mówiąc, sąd zebrał materiał dowodowy, lecz źle go ocenił. Tego rodzaju zarzut jest zasadny wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu I instancji jest sprzeczne z istotnymi dla rozstrzygnięcia okolicznościami, które sąd ustalił w toku postępowania albo, gdy wyprowadził logicznie błędny wniosek z ustalonych przez siebie okoliczności, albo wreszcie, gdy sąd przyjął fakty za ustalone bez dostatecznej podstawy (por. wyrok SA w Poznaniu z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie I ACa 507/09). Mając na uwadze przytoczone standardy zauważyć należy, że Sąd Okręgowy rozpoznający przedmiotową sprawę w sposób całościowy i wyczerpujący odniósł się do zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego na podstawie, którego dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych. Nie znajduje tym samym uzasadnienia twierdzenie zawarte w treści apelacji, jakoby kwoty nienależnie pobranego świadczenia rentowego określone w decyzji z dnia 27 kwietnia 2007 r. należało pomniejszyć o sumy wynikające z decyzji Prezydenta Miasta Z. z dnia 31 grudnia 2007 r. Z treści decyzji organu rentowego wynika bowiem wprost, iż dotyczy ona wyłącznie nienależnie pobranych świadczeń z Funduszu Rentowego. Należy zatem zauważyć, iż zobowiązania dotyczące nienależnie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego których dotyczyła decyzja Prezydenta Miasta Z. pozostawały poza zakresem zainteresowania organu rentowego.

Wbrew twierdzeniom skarżącej w pełni podzielić należało również rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w zakresie odrzucenia odwołania złożonego od zawiadomienia o rozwiązaniu umowy o udzieleniu ulgi z dnia 8 maja 2015 r. przesłanego ubezpieczonej przez organ rentowy. W ujęciu doktrynalnym o decyzji możemy mówić jako o akcie administracyjnym, władczym, jednostronnym oświadczeniem woli organu administracji publicznej, złożonym w konkretnej sytuacji faktycznej, wobec zindywidualizowanego adresata, niepodporządkowanego służbowo ani organizacyjnie składającemu oświadczenie organowi, po przeprowadzeniu sformalizowanego postępowania uregulowanego w kodeksie postępowania administracyjnego lub w przepisach o postępowaniach jurysdykcyjnych

wyłączonych, zmierzającego do wyjaśnienia przesłanek doniosłych dla jego treści. Jej zadaniem jest kształtowanie stosunków społecznych przez wywoływanie skutków prawnych i pozaprawnych. W ujęciu procesowym decyzja rozstrzyga sprawę administracyjną i kończy dane postępowanie. (J. Jendrośka, Pojęcie decyzji administracyjnej i jej trwałości (w:) Problemy praworządności w działaniu administracji państwowej, Ossolineum 1980, s. 73; J. Zimmermann, Prawo administracyjne, Warszawa 2014, s. 332–335). Mając na uwadze powyższe należy zauważyć, iż zaskarżone odwołaniem zawiadomienie z dnia 8 maja 2015 r. nie stanowi decyzji w rozumieniu przepisów postępowania administracyjnego. Pismo organu rentowego mające charakter wyłącznie informacyjny co do określonego stanu faktycznego i prawnego nie jest decyzją albowiem nie rozstrzygnęło merytorycznie indywidualnej sprawy wnioskodawczyni. Zgodnie z dyspozycją art. 477⁹ § 1 k.p.c. odwołanie przysługuje wyłącznie od decyzji organów rentowych. Jak wynika z treści art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd odrzuci pozew, jeśli droga sądowa jest niedopuszczalna. Odwołanie jest środkiem prawnym, które przysługuje wyłącznie od decyzji. Brak jest przy tym w obowiązujących przepisach możliwości wnoszenia odwołania od zawiadomienia wydanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Słusznie zatem Sąd Okręgowy uznał, nie znajdując podstaw do badania legalności zawiadomień wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych o odrzuceniu odwołania.

Odnosząc się w dalszej kolejności do podniesionego przez skarżącą zarzutu naruszenia art. 498 k.c. Sąd Apelacyjny również nie znalazł podstaw do jego uwzględnienia. Na wstępie rozważań poczynionych w niniejszym zakresie należy zwrócić przede wszystkim uwagę na fakt, iż regulowana art. 498 k.c. instytucja potrącenia określana także jako kompensata albo kompensacja, należy do kategorii zdarzeń powodujących wygaśnięcie zobowiązania. Polega ona na wzajemnym umorzeniu jednorodnych wierzytelności, jakie dwie osoby mają jednocześnie względem siebie. Wierzytelności będące przedmiotem potrącenia poddane zostają działaniu rachunkowemu, którego rezultatem jest wzajemne zniesienie tych wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej. Pierwszym i zasadniczym warunkiem dopuszczającym w ogóle możliwość potrącenia pozostaje, zatem konieczność wystąpienia dwóch jednorodnych wierzytelności, jakie osoby mają względem siebie. Na gruncie przedmiotowej sprawy nie ulega wątpliwości, iż ubezpieczona pozostaje jedynym i wyłącznym dłużnikiem organu rentowego zarówno z tytułu obowiązku naprawienia szkody orzeczonego wyrokiem Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli w sprawie II K 85/07 oraz z tytułu decyzji ZUS z dnia 27 kwietnia 2007 r. Wszelkie zatem dokonywane przez ubezpieczoną wpłaty pozostają wyłącznie formą spełnienia ciężających na niej obowiązków. Brak wierzytelności po stronie drugiego z podmiotów w oczywisty sposób wyklucza możliwość dokonania potrącenia.

Ponadto w doktrynie dominuje również pogląd, że przepisy dotyczące potrącenia mają zasadniczo zastosowanie do należności wynikających ze stosunków cywilnoprawnych (prywatnoprawnych). Przemawia za tym treść art. 1 k.c., który ogranicza zasięg regulacji kodeksowej do tej sfery stosunków prawnych (T. Wiśniewski (w:) G. Bieniek, Komentarz, t. I, 2007, s. 656; tenże (w:) J. Gudowski, Komentarz, cz. III, 2013, s. 960; Z. Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania, 2009, s. 351; G. Sikorski (w:) J. Ciszewski, Komentarz, 2013, s. 890). Stanowisko takie jest reprezentowane również w orzecnictwie, gdzie przyjmuje się, że art. 498 k.c. odnosi się jedynie do wierzytelności cywilnoprawnych, dotyczy uczestników obrotu cywilnoprawnego i nie ma zastosowania do potrącenia należności publicznoprawnej z należnością cywilnoprawną (wyrok SN z dnia 13 kwietnia 2005 r., IV CK 653/04, LEX nr 345531).

Na zakończenie przedmiotowych rozważań Sąd Apelacyjny pragnie wskazać, iż wbrew twierdzeniu skarżącej Sądowi pierwszej instancji nie można również zarzucić naruszenia zasad współzycia społecznego (art. 5 k.c.). Zgodnie bowiem z ugruntowaną linią orzecniczą, w prawie ubezpieczeń społecznych nie stosuje się klauzul generalnych zasad współzycia społecznego. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 czerwca 2011 r. (III UK 214/10, Lex nr 1095955), do złagodzenia rygorów prawa ubezpieczeń społecznych nie stosuje się art. 5 k.c., bo przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter przepisów prawa publicznego (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2009 r., II UK 81/09, Lex nr 824176). Odnosząc się do powyższego, nie można uznać że nadużycie prawa zostało przez stronę podniesione skutecznie, albowiem przywołane przez organ rentowy jak i następnie przez Sąd Okręgowy przepisy prawa rozstrzygają w sposób jednoznaczny sytuacje w jakiej znalazła się ubezpieczona. Art. 5 nie może stanowić podstawy do zaniechania lub ograniczenia (nabycia lub utraty) istniejących praw podmiotowych.

Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.